

گزارش فعالیت‌های دوسالهٔ انجمن کتابخانه‌های عمومی تهران

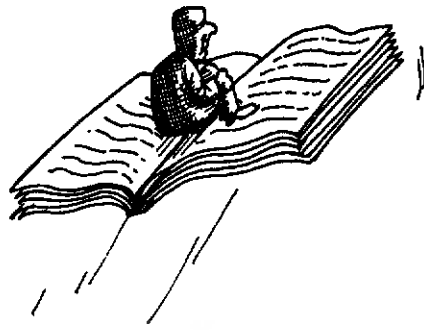
غلامرضا فدایی عراقی
عضو هیأت علمی دانشگاه تهران

انجمن کتابخانه‌های عمومی در کشور ما ابتکار تازه‌ای نیست. سایر کشورها در این زمینه پیشگام بوده‌اند. بسیاری از کتابخانه‌های عمومی از طریق کمک‌های مردمی و حمایت توده و عامه مردم و حمایت مقامات شهری سر و سامان یافته‌اند. عمومیت کتابخانه‌های عمومی ایجاب می‌کند که همواره انجمن‌ها و یا هیأت‌هایی از طرف مردم و یا مقامات و مسئولان که بیشتر با مردم در ارتباط‌اند و می‌توانند کمک‌های مادی و معنوی آنان را جلب و جذب کنند منصوب و یا انتخاب شوند تا پشتوانه‌ای قوی برای این‌گونه کتابخانه‌ها باشند. در واقع بدون وجود این انجمن‌ها اهداف کتابخانه‌های عمومی تأمین نمی‌شود.

بعد از انقلاب اسلامی ایران، دستور تشکیل انجمن کتابخانه‌های عمومی طی بخشنامه شماره ۲۳/۵۹۴ مورخ ۱۳۶۷/۹/۲۲ دبیرخانه هیأت امنای کتابخانه‌های عمومی به همراه یک نسخه آیین‌نامه اصلاح تشکیل انجمن کتابخانه‌های عمومی کشور صادر شد. اولین انجمن در شهر اصفهان تشکیل و احکام عضویت اعضای آن در تاریخ ۶۸/۶/۵ صادر گردید. از آن پس انجمن‌ها یکی پس از دیگری پا به عرصه وجود نهادند که تاکنون حدود ۲۵۰ انجمن در کل کشور تشکیل شده است.

انجمن کتابخانه‌های عمومی شهر تهران نسبت به سایر انجمن‌ها با تأخیر نسبتاً زیادتری شروع به کار کرده است. علت آن دقیقاً معلوم نیست. دبیرخانه هیأت امنای آن را نبودن دستورالعمل مشخص عنوان کرده است. شاید هم چون شهر تهران مرکز همه مشکلات و گرفتاری‌هاست این هم یکی از آن گرفتاری‌هاست. از آنجا که تهران مرکز استان و مرکز کشور است اغلب از بعضی از مواهب محروم می‌ماند. وقتی امکانات موجود در آن در

مقایسه با کل کشور بررسی می‌شود مشاهده می‌گردد که هرچه هست در تهران مجتمع شده است و نسبت به خودش هم بیشتر دارد، اما وقتی محاسبه سرانه می‌شود معلوم می‌گردد از بسیاری از نقاط امکانات کمتری دارد.

فی‌المثل در بعضی از مناطق شهر تهران، که خود می‌تواند با بسیاری از شهرهای کشور مقایسه شود، اصلاً کتابخانه‌ای وجود ندارد و تراکم جمعیت در کلیه مناطق عملاً دسترسی به کتابخانه‌ها را در تهران دشوار کرده است. در تهران به ازای حدود ۶ میلیون جمعیت ۱۳ کتابخانه وجود دارد در حالی که شهرهایی با جمعیت یکصد هزار نفر هم ممکن است یک یا دو کتابخانه داشته باشد.

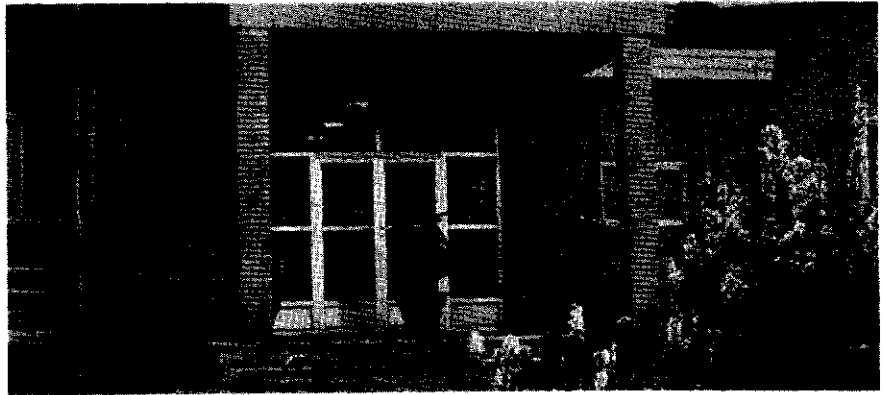
یکی دیگر از دلایل عدم تشکیل به موقع انجمن کتابخانه‌های عمومی تهران، نبودن مدیرکل فرهنگ و ارشاد اسلامی برای شهر و یا استان تهران بوده است که همچنان ادامه دارد. در مرکز کشور دبیرخانه هیأت امنای کتابخانه‌های عمومی، علاوه بر مسؤولیت کتابخانه‌های کل کشور، مجبور است بار مشکلات کتابخانه‌های شهر تهران را نیز که چندان هم اندک نیست به دوش بکشد.

در هر حال، انجمن کتابخانه‌های عمومی شهر تهران در تاریخ ۱۳۶۹/۱۰/۱۰ با دعوت رسمی وزیر وقت فرهنگ و ارشاد اسلامی و در

محل دفتر ایشان با ترکیب اعضای زیر تشکیل شد: حجة الاسلام والمسلمین رسولی محلاتی نماینده مقام معظم رهبری، حجة الاسلام والمسلمین جلالی خمینی از روحانیت شرق تهران، آقای دکتر خلیجی رئیس دانشگاه علامه طباطبائی، مهندس طاهری استاندار تهران، آقای کرباسچی شهردار تهران، آقای محمد رجبی رئیس وقت کتابخانه ملی، آقای میرزایی رئیس سازمان اوقاف استان تهران، آقای انصاری دبیرکل هیأت امنای کتابخانه‌های عمومی و نگارنده. در اولین جلسه پس از بیان اهداف کار توسط آقای دکتر خاتمی، انتخاباتی انجام شد و آقای رسولی محلاتی به عنوان رئیس و نگارنده نایب رئیس، و آقای انصاری لاری به عنوان خزانه‌دار انتخاب شدند. قرار شد جلسات هر ۱۵ روز یکبار تشکیل شود تا با تلاش بیشتر جبران مافات گردد و بعداً فاصله زمانی آن افزایش یابد. اولین دستور کار اصلاح آیین‌نامه بود که پس از بحث و بررسی در چندین جلسه با اصلاحاتی مورد تصویب قرار گرفت.

دومین موضوع بحث شیوه برگزاری جلسات و عمدتاً بحث و بررسی درباره نحوه کسب درآمد و چگونگی هزینه آن بود که عمدتاً انتظار و توقع از استاندار و شهردار تهران می‌رفت که در این زمینه فعالیت بیشتری داشته باشند. بحث سوم نحوه گسترش فرهنگ کتاب و کتابخوانی در بین جامعه بود که علی‌رغم مذاکراتی چند، هنوز مستوفی و قانع کننده نبوده است.

لازم به ذکر است که پس از چندین جلسه، آقای رسولی محلاتی به دلیل داشتن مشغله فراوان کاری در بیت مقام معظم رهبری از حضور در جلسات امتناع کردند. ناگزیر با انتخاب مجدد، نگارنده به عنوان رئیس و آقای طاهری به عنوان نایب رئیس انتخاب گردیدند،

از نظر نیروی انسانی کتابخانه‌ها پیوسته با کمبود روبه‌رو بوده‌اند. شهرداری تهران با همکاری دبیرخانه هیأت امنا ۳۰ نفر لیسانس را استخدام و پس از آموزش به کار مشغول نمود. ظاهراً قرار است اقدام مشابهی نیز بزودی انجام گیرد.

از اقدامات رفاهی دیگر خرید ماشین تحریر دوزبانه فارسی و لاتین برای همه کتابخانه‌ها، دستگاه فاکس، فتوکپی و تایپ برای کتابخانه مرکزی به مبلغ ده میلیون ریال است. به علاوه، مقرر شد برای هریک از کتابخانه‌های عمومی مبلغ یکصد هزار ریال به عنوان تنخواه برای رفع نیازمندی‌های ضروری منظور شود.

از اقدامات جنبی و متفرقه می‌توان به بعضی فعالیت‌ها به شرح زیر اشاره داشت:

— تخصیص سه سهمیه زیارتی سوریه برای سه نفر از کتابداران نمونه، که امید است از طرف اداره کل اوقاف تأمین شود؛
— اهداء قرآ و جوائزی به کتابداران از طرف اداره کل اوقاف و امور خیریه به مناسبت هفته دولت؛

بزرگداشت روز زن برای کتابداران خواهر و اهداء جوائزی به آنان.

۳. اقدامات عمرانی و احداثی

در آغاز کار انجمن، کتابخانه‌های عمومی شهر تهران ۱۳ باب بود. از تصمیمات انجمن این بود که به تعداد کتابخانه‌ها افزوده شود. بسیاری از مناطق تهران که خود از بسیاری از شهرهای ایران بزرگترند، فاقد کتابخانه‌اند.

بر اساس آمار، در حال حاضر برای پنج میلیون جمعیت بالای ۶ سال شهر تهران فقط ۲,۹۱۱ مترمربع فضای مطالعه کتابخانه‌ای وجود دارد. در حالی که این فضا صرفاً برای استفاده حداکثر ۱,۵۹۰ نفر کافی است و برای جمعیت باسواد تهران حداقل فضایی برابر ۱۸,۷۵۰ مترمربع مورد نیاز است.^۱

شهرداری تهران چنانچه در این زمینه مایه بگذارد می‌تواند منشأ خدمات و برکات فراوانی

یکمین جلسه تصویب شد که بودجه سالیانه انجمن برای سال ۷۲ رقمی حدود ۵ میلیارد ریال باشد.

به علاوه، حدود ۶۰ میلیون ریال وجوه نقدی توسط اداره کل اوقاف تهران و شهری، وزارت پست و تلگراف و تلفن، بنیاد مستضعفان و جانبازان و سازمان صنایع وابسته به آن، به شرکت سهامی گنج تهران، شرکت نفت، استانداری تهران و دبیرخانه هیأت امنا به خزانه انجمن واریز شده است.

۲. فعالیت‌های بهسازی و رفاهی

در جلسه‌ای که کلیه رؤسای کتابخانه‌های عمومی شهر تهران حضور داشتند مسائل و مشکلات کتابخانه‌ها عنوان شد و اظهار گردید که کتابخانه‌ها گاه از حداقل امکانات برای خدمت به متقاضیان و مراجعان بی‌بهره‌اند. لذا تصمیم گرفته شد که در اسرع وقت حداقل نیاز لازم برای این کتابخانه‌ها فراهم شود. برطبق محاسباتی که کتابخانه‌های سیزده گانه تهران انجام داده بودند، مبلغ ۲۷ میلیون ریال به عنوان حداقل نیازمندی کتابخانه‌ها برای رفع مشکلات روزمره برآورد شده بود. انجمن تصمیم گرفت که شهرداری تهران (از طریق شهرداری‌های مناطق ۲۰ گانه) سریعاً به حل این مشکلات بپردازد که خوشبختانه انجام شد و این خود بارقه‌ای امید برای کتابخانه‌های عمومی بود.

ضمناً آقای مهندس حبیبی، قائم مقام بنیاد مستضعفان و جانبازان، به عضویت جلسه درآمدند.

فعالیت‌های انجمن را می‌توان به شکل زیر دسته‌بندی کرد:

۱. فعالیت‌های درآمدی
۲. فعالیت‌های بهسازی و رفاهی
۳. فعالیت‌های عمرانی و احداثی
۴. فعالیت‌های فرهنگی و تحقیقاتی

۱. فعالیت‌های درآمدی

بودجه‌ای که فعلاً انجمن را تغذیه می‌کند، دو در هزار درآمد شهرداری است که شهرداری صرف احداث کتابخانه در نقاط مختلف شهر تهران می‌کند. استانداری تهران از دیگر منابع مهم درآمدی انجمن است. این نهاد با مراکز و مؤسسات و اتحادیه‌ها و افراد خیر تماس می‌گیرد و تلاش می‌کند منابعی را جهت انجمن فراهم کند. بعضی از واحدها و مؤسسات نیز رأساً تقبل می‌کنند که کتابخانه بسازند. در سال اول تشکیل انجمن، استانداری تهران تقبل نمود که مبلغ یک میلیارد و دویست میلیون ریال تا پایان سال ۷۰ جهت احداث کتابخانه‌ها چه به صورت نقدی، جنبی یا عمرانی فراهم کند و شهرداری تهران نیز متقبل شد مبلغ ۱۵۰۰ میلیون ریال برای احداث کتابخانه هزینه کند. گرچه این کل مبلغ وصول نگردید ولی سرآغاز خوبی برای فعالیت انجمن شد. در بیست و

باشد. با در نظر گرفتن مفهوم جدید شهرداری، که تنها مسوول آسفالت و نظافت شهر و کوچه و خیابان نیست بلکه همه مسائل شهری بویژه خدمات فرهنگی و بهداشتی و رفاهی به عهده آن است، این مسأله نه تنها دور از انتظار نیست که بسیار هم متوقع است. فعالیت های جنبی شهرداری مثل ایجاد گلستان کتاب در پارکها نویدی برای نیل به اهداف بلند کتابخانه های عمومی است.

بر اساس گزارش دبیر انجمن، گزارش پیشرفت کار در زمینه افزایش تعداد کتابخانه ها به قرار زیر است:

— هم اکنون تعداد کتابخانه های شهر تهران با احتساب کتابخانه امامزاده زید و کتابخانه انجمن آثار مفاخر فرهنگی به ۲۱ عدد می رسد.
— ساختمان کتابخانه پارک ورزش واقع در تقاطع بزرگراه آل احمد - شیخ فضل الله نوری افتتاح گردیده و کتابخانه شهید چمران به این ساختمان منتقل شده است.

— عملیات ساختمان کتابخانه ای واقع در منطقه ۱۵ در شرف اتمام است.

— عملیات ساختمان کتابخانه واقع در چهارصد دستگاہ، منطقه ۱۴، در شرف اتمام است.

به علاوه زمین هایی در اختیار انجمن قرار داده شده به شرح زیر است:

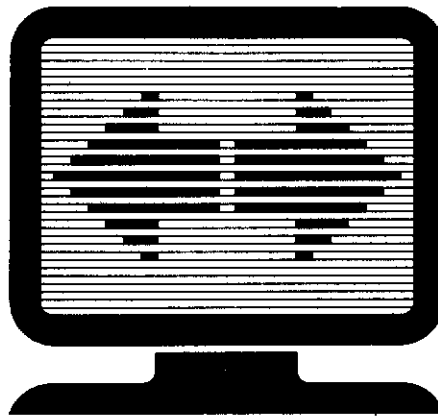
— سیاهدشتک (دهکده المپیک) زمین واگذار شده ولی نقشه تاکنون تهیه نشده است.

— قلعه سلیمان خان (جنوب تهران) زمین واگذار شده ولی نقشه آن تهیه نشده است.

— شهرداری منطقه ۲۱ یک قطعه زمین در اختیار گذاشته و نقشه نیز آماده شده و قرار است سازمان گسترش صنایع اقدام به احداث نماید.

— شهرداری منطقه ۱۶ در پارک بهمن قصد دارد کتابخانه بزرگی احداث نماید و نقشه در دست تهیه است. قرار است در سال ۷۲ به اجرا درآید.

— شهرداری منطقه ۱۳ در پارک دانش آموز قصد دارد کتابخانه ای با مساحت بیش از

۱۰۰۰ مترمربع احداث نماید. نقشه های اولیه آماده شده است.

— شهرداری منطقه ۶ قصد دارد در پارک لاله و پارک ساعی کتابخانه بسازد.

— شهرداری منطقه ۲ یک قطعه زمین در بزرگراه آیه... اشرفی اصفهانی از سازمان زمین شهری خریداری کرده و برای احداث و طراحی نقشه مناسب نظرات مشورتی را ارائه نموده است.

— شهرداری منطقه ۲ بین فرحزاد و سعادت آباد قصد دارد کتابخانه بسازد، که امید می رود در سال ۱۳۷۲ به مرحله اجرا درآید.

— شهرداری منطقه ۱۱ قصد توسعه کتابخانه پارک دانشجورا دارد.

— سازمان گسترش و نوسازی منابع ایران قرار است در دولت آباد کتابخانه ای بسازد و دخانیات نیز از مدتها قبل پیشنهادی در این زمینه داشته است.

۴. فعالیتهای فرهنگی و تحقیقاتی

از اقدامات اساسی انجمن در اصلاح آیین نامه قبلی، اضافه کردن بند «ی» به ماده ۶ به عنوان وظایف و اختیارات انجمن کتابخانه های عمومی به این شرح بوده است:

«اتخاذ تدابیر لازم در جهت ترویج کتابخوانی در بین اقشار مردم» که مورد تصویب هیأت امنای کتابخانه های عمومی هم قرار گرفت.

انجمن از بدو تولد به لحاظ ماهیت فرهنگی خود و اعضای آن، همت خود را تنها مصروف گسترش کمی کتابخانه ها نکرد و از همان آغاز تلاش داشت که در جهت ارتقاء سطح کیفی کار و گسترش کتابخوانی اقداماتی انجام دهد. اما کمبودهای ظاهری و فیزیکی به قدری زیاد و مشکل آفرین بود که ناگزیر اکثر وقت جلسه پیرامون رفع مشکلات و فراهم آوردن حداقل امکانات برای مراجعان ولو به صورت تفریحی، سرگرمی و یا مطالعه کتب درسی دانشجویان و دانش آموزان بود. در دومین جلسه انجمن پیشنهادهایی تقدیم جلسه شد که عمدتاً بویژه ایجاد انجمن های فرعی برای مناطق ۲۰ گانه تهران مورد تصویب قرار گرفت. این موضوع در بیست و دومین جلسه انجمن که قرار بود با حضور وزیر جدید فرهنگ و ارشاد اسلامی تشکیل شود مورد بحث قرار گرفت.

یکی دیگر از فعالیت های فرهنگی انجمن، تصویب طرح توسعه کتابخانه های شهر تهران بود که توسط دبیرخانه هیأت امنای کتابخانه های عمومی تهیه شده بود. این طرح در بیستین جلسه انجمن به تصویب رسید و در بیست و دومین جلسه دو کمیته مأموریت یافت تا مکانیزم اجرایی طرح توسعه کتابخانه های عمومی را در سطح شهر مشخص نماید. در اولین جلسه کمیته دوم مقرر شد سریعاً اصل طرح به شهرداری های مناطق ابلاغ شود و جایابی در مناطق مختلف برای ایجاد کتابخانه شروع و مشخص و زمینهای مورد نظر بلافاصله جهت احداث کتابخانه عمومی آماده سازی شود. تابلوهای زیبایی در کنار این زمین ها و اماکن نصب شود و احیاناً کتابخانه و یا کتابفروشی موقت در آن مکان دایر گردد تا قطعیت این مراکز جهت احداث کتابخانه مسجل گردد.

نویسندگان:

۱. گزارش دبیرخانه هیأت امنای کتابخانه های عمومی به انجمن.

نخستین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران در تاریخ ۶۶/۸/۱۴ در محل دائمی نمایشگاه‌ها برگزار گردید، و پس از آن در سالهای ۶۸، ۶۹، ۷۰ و ۷۱ هر سال، با کیفیتی بهتر نسبت به سال قبل، در اردیبهشت ماه همان سال دایر گردیده است. البته در این بین نمایشگاه‌های دیگری نیز در سراسر کشور به صورتی محدودتر برگزار شد؛ نمایشگاه کتابهای خارجی در دانشکده مهندسی دانشگاه مشهد، نمایشگاه‌های کتاب در دانشگاه تهران و دانشگاه‌های دیگر خود گواهی بر این مدعاست. این نمایشگاه‌ها نیز به نوبه خود در برطرف کردن عطش‌ها و نیازهای موجود بسیار مؤثر بوده‌اند.

ششمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران که از تاریخ چهاردهم اردیبهشت ماه سال جاری در محل دائمی نمایشگاه‌ها دایر گردید در بیست و چهارم همان ماه به کار خود پایان داد. در مدت ۱۱ روز برگزاری این نمایشگاه، حدود ۴۴۱ ناشر داخلی، ۶۸ ناشر کتاب کودک و ۳۱۴ ناشر خارجی از ۲۶ کشور جهان حضور داشتند که به عرضه و فروش کتابهای خود پرداختند. این در حالی است که جمهوریهای مسلمان‌نشین آسیای مرکزی نیز هرکدام با نام کشور خود در این نمایشگاه شرکت داشتند. در این نمایشگاه برای دومین سال متوالی بخش مستقلی به نام مطبوعات دایر بود که حدود ۱۰۰ نشریه در آن توسط مؤسسات مطبوعاتی در سالن ۲۶ ارائه گردید و با استقبال بی نظیر مردم و مسئولان مواجه شد. خدمات نشر در سالن ۲۷ و غرفه اطلاع‌رسانی نیز در سالن ۵۹ دایر بود.

نمایشگاه ششم در روز ۷۲/۲/۱۳ با سخنان رئیس جمهوری گشایش یافت و توسط میهمانان و مسئولان مملکتی مورد بازدید قرار گرفت. آقای هاشمی رفسنجانی، رئیس جمهور، در سخنان خود اهمیت دادن و توجه به امر اطلاع‌رسانی در کشور را مورد تأکید قرار داده گفتند: «گسترش امکانات و ابزار

ابوالفضل هاشمی

ارتباطی باعث شده است که امکان تفاهم بیشتری بین نیروهای محقق و اندیشمندان در شرایط نوین دنیا برقرار شود.

حضور آیت الله خامنه‌ای، رهبر عالیقدر، در تاریخ ۷۲/۲/۲۰ نیز از سوی تکیه بر اهمیت نمایشگاه و امر اطلاع‌رسانی داشتند و از سوی دیگر سبب دلگرمی مردم و اشتیاق آنان برای حضور در نمایشگاه گردید. این توجه مسئولان به کتاب و کتابخوانی علاوه بر اینکه باعث تشویق مردم به مطالعه است امیدواری جامعه کتابداری را نیز به آینده خویش بیشتر می‌کند. نمایشگاه کتاب از همان ابتدا با استقبال پرشور مردم آغاز گردید. بازدیدهای گروهی مراکز آموزش و فرهنگی کشور نیز در روزهای بعد بر تراکم آن افزود.

در حالیکه درآمد سرانه کتاب برای هر نفر ایرانی در سال ۷۰۰ ریال به عبارتی در روز حدود ۲ ریال است و با وجود اینکه ۱/۵ درصد درآمد سالانه هر خانوار شهری (فقط شهری) به مسئله «تفریحات، کتاب، مطبوعات و آموزش اختصاص دارد، استقبال بی نظیر مردم حکایت از تغییر در این ارقام داشت که این خود به یمن وجود این نمایشگاهها و توجه به مسائل فرهنگی پدید آمده است.

نمایشگاه اول با ۵۰۰,۰۰۰ نفر بازدیدکننده، نمایشگاه دوم با ۶۵۰,۰۰۰ نفر، نمایشگاه سوم با ۷۰۰,۰۰۰ نفر، نمایشگاه چهارم؛ ۷۵۰,۰۰۰ نفر و نمایشگاه پنجم با حدود ۸۰۰,۰۰۰ نفر به ترتیب سیر صعودی داشته‌اند.

یکی از ویژگیهای نمایشگاه ششم که آن را از نمایشگاههای پیشین متمایز می‌ساخت عرضه مستقیم کتاب به مراجعان بود. در این نمایشگاه علاوه بر خدمات سفارشی، برای اولین بار کتب خارجی به صورت عرضه مستقیم در اختیار دانش‌پژوهان و متخصصان قرار گرفت. بر همین اساس فروش کتاب در سطح بسیار بالایی انجام گرفت و نسبت به دوره‌های قبل چشمگیر بود.

از دیگر ویژگیهای خاص نمایشگاه ششم، اختصاص دادن سالن ۵۹ به اطلاع‌رسانی بود. در غرفه اطلاع‌رسانی که ۲۳ مؤسسه ایرانی و ۹ مؤسسه خارجی از انگلیس، آمریکا و پرتغال شرکت داشتند، آخرین دستاوردهای مربوط به کامپیوتر، تکنولوژیهای الکترونیکی، شبکه‌های ارتباطی، خدمات اطلاع‌رسانی و... به نمایش گذاشته شد. این غرفه که برای اولین بار در نمایشگاه کتاب منظور شده بود، مسأله اهمیت اطلاع‌رسانی را در سرلوحه کار خویش داشت. متخصصان کامپیوتر، مخابرات، ارتباطات، اطلاع‌رسانی، و کتابداری و دیگر علاقه‌مندان به امر اطلاع‌رسانی و تکنولوژیهای مربوط به

از ویژگیهای دیگر این نمایشگاه برگزاری جلسات مربوط به جوانان بود که هر روز صبح با شرکت نویسندگان و صاحب‌نظران مسایل جوانان برگزار می‌شد. آقای هاشمی رفسنجانی نیز در افتتاحیه این نمایشگاه با تکیه به این مهم، و با اشاره به اینکه تکیه بر سازندگی روحی جوانان جزء اصول و برنامه‌های کشور پس از پیروزی انقلاب اسلامی است یادآور شدند که: «جامعیت این دوره از نمایشگاه چشمگیر و مشهود است و بخشهایی که به جوانان و نوجوانان اختصاص داده شده است حرکت بسیار مهمی است که ما باید بیش از گذشته در این زمینه‌ها سرمایه‌گذاری کنیم.

آن، با استقبال بی نظیر خویش، این امیدواری را در مسئولان نمایشگاه بوجود آوردند تا این غرفه را در سالهای بعد نیز حفظ کنند. برگزارکنندگان نمایشگاه، برای دومین سال متوالی خدمات نشر را نیز در مجموعه خویش به نمایش گذاشته بودند. این بار خدمات نشر در سال ۲۷ توسط ۳۹ مؤسسه و شرکت ایرانی برگزار گردید. این مؤسسات تمامی فعالیتها و

پاسخگویی بازدیدکنندگان و مراجعان می پرداخت. از خصوصیات این سیستم اطلاع رسانی این بود که هر مراجعه کننده ای می توانست با در اختیار داشتن نام ناشر، مؤلف، موضوع، عنوان، توزیع کننده و شماره ISBN، کتاب مورد نظر خود را جستجو کرده و به آن دست یابد.

را آنچنان تنظیم کرده بودند که علاوه بر رفت و آمد ساده و راحت کودکان، آنها را به سوی کتاب و سرگرمیهای سالم جلب کرده و حس کنجکاوی آنها را برمی انگیزت. مجموعه ای شاد که از لبخندهای کودکان، آهنگهای قصه ها، کاردستی های ساده و زیبا، نمایشهای عروسکی، کتابهای خوب و رنگهای مناسب تشکیل شده بود در اندرون نمایشگاه خیر از فرادهای بهتر می داد.

در سطح کشور ۹۰۰ ناشر فعالیت دارند که ۶۵۰ ناشر در تهران و ۲۵۰ ناشر دیگر در شهرستانها پراکنده اند. بیش از نیمی از این ناشران در نمایشگاه حضور داشتند، اما کیفیت کار بسیاری از آنان پایین تر از سالهای قبل بود. انتشارات آستان قدس رضوی با قدمت و تجربه نمایشگاهی فراوان تنها به مجموعه کوچکی بیرون از سالنهای نمایشگاه و بیشتر به کتابهای کهنه چاپ خود اکتفا کرده بود. البته مسأله کتابهای کهنه چاپ گریبانگیر بسیاری از ناشران دیگر داخلی بود. وقتی پای صحبت آنها نشستیم و علت را جو یا شدیم، همگی گله و شکایت داشتند. آنها می گفتند که دولت کمترین سرمایه گذاری را در بخشهای فرهنگی به کار می گیرد. این گلایه ها بیشتر معطوف به گرانی کاغذ و مواد اولیه چاپ و نشر بود. با اندکی تأمل و گردش در این وادی آنچه بدست می آید این است که ناشران برای چاپ و نشر کتابهای مؤلفان و نویسندگان اطمینان لازم را ندارند. آنان از بازار کتاب می ترسند و به اصطلاح در چاپ «ریسک» نمی کنند. اما، در این بین وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی نظر دیگری دارد.

آقای مسجدمعمری معاون امور فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و رئیس ششمین نمایشگاه بین المللی کتاب با اعلام این مطلب که وزارت ارشاد به منظور حمایت از ناشران داخلی، مبلغ یک میلیارد ریال کتاب از ناشران شرکت کننده در ششمین نمایشگاه بین المللی کتاب خریداری خواهد کرد،

ناشران داخلی

سالهای ۱۰ تا ۱۵ اختصاص به ناشران داخلی داشت که در این بین، سالن ۱۵ جهت ناشران کتابهای کودکان و نوجوانان در نظر گرفته شده بود. کودکان و نوجوانان همیشه مورد توجه بوده اند، در این نمایشگاه نیز در سالنی مجزا به انتخاب کتاب و سرگرمیهای آموزنده و مورد علاقه خود می پرداختند. وجود ۶۸ ناشر کتابهای کودکان و نوجوانان در این نمایشگاه گواه این مطلب است که سرمایه گذاری در زمینه رشد کودکان و نوجوانان به مرور انجام گرفته است. برگزارکنندگان نمایشگاه سالن ۱۵

خدمات صحافی، حروفچینی و بطور کل چاپ و نشر را در کنار آخرین و جدیدترین ماشین آلات و دستگاههای ذیربط به بازدیدکنندگان ارائه دادند. این امر باعث گردید علاقه مندان یا شرکتهای فعال در زمینه های چاپ و نشر از آخرین اختراعات در زمینه وسایل و تکنولوژیهای چاپ آگاه گشته و در جهت دستیابی به آنها اقدام کنند.

ارائه سیستمهای کامپیوتری و اطلاع رسانی که در نمایشگاه پنجم رایج گردید از دیگر ویژگیهای این نمایشگاه بود که با کیفیتی بهتر و با ایستگاههای اطلاع رسانی بیشتر، به

می‌گوید: «وزارت ارشاد پیش از این نیز در حمایت از ناشران اقدام‌هایی انجام داده است که از آن جمله می‌توان به اختصاص ۱۲ میلیارد ریال برای کمک به نشر کشور، ۱۰ میلیارد ریال برای کمک به ناشران از محل تبصره ۳ بودجه سال ۷۲ و طراحی شبکه توزیع کتاب اشاره نمود.» وی در ادامه اظهار می‌دارد که: «خرید کتاب از نمایشگاه برای تقویت کتابخانه‌های عمومی کشور انجام می‌گیرد. با این دیدگاه و با آنچه انجام گرفته است امیدواریم که مشکلات ناشران جهت چاپ و نشر کتاب از بین رفته و ناشران بتوانند، با درصد اطمینان بیشتری به چاپ و نشر پردازند. مشکلات فوق‌الذکر و خیزهای فراوانی را برای ناشران بوجود آورده بود. ناشران موفقیتی که در سالهای قبل درخشیده بودند، در این نمایشگاه بی‌تحرک بودند و در عوض ناشرانی به جای آنان می‌درخشیدند که هیچ نامی درخور نداشتند. به عنوان مثال در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی، کتابخانه ملی عملاً هیچ فعالیتی نداشت و در عوض دبیرخانه هیأت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور با انتشارات خویش جایگزین آن شده بود. این مسأله در حوزه‌های دیگر نیز مشاهده می‌گردید. اما آنچه قابل ذکر است حضور فعالانه ناشران شهرستانی بخصوص ناشران مشهدی و قمی در این نمایشگاه بود که خود نشانگر ارج نهادن شهرستانیها به مسأله انتشارات و کتاب است. ما امیدواریم که دولت نیز با سرمایه‌گذاری در شهرستانها از تک‌قطبی بودن انتشارات در پایتخت جلوگیری کند.

بخش مطبوعات دومین سال حضور خویش را در نمایشگاه پشت سر گذاشت. حدود ۱۰۰ نشریه در این نمایشگاه که در سالن ۲۶ برگزار گردیده بود، توسط مؤسسات مطبوعاتی ذیربط در ۸۳ غرفه به نمایش گذاشته شد. بیشترین تعداد نشریات توسط مؤسسه مطبوعاتی کیهان به نمایش گذاشته شد که با ۱۳ روزنامه، هفته‌نامه، ماهنامه و نشریه ادواری شرکت کرده

بود. آنچه در این بخش به نظر می‌آمد، فعالیت‌های جنبی روزنامه همشهری بود که در زمینه‌های تدارکاتی، تبلیغی، تفریحی مسابقه و... خلاصه می‌شد. وجود خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران در این بخش از جمله مواردی است که حائز اهمیت است.

بخش سرگرمی کودکان به صورتی مستقل جهت ایجاد فضای مناسب برای کودکان در

ناشران آمریکایی توسط نمایندگان ایرانی خود در نمایشگاه شرکت کرده بودند، اما منابع مطلع گفتند که چندین ناشر انگلیسی برای حضور در نمایشگاه کتاب، روایت و ورود به ایران گرفته‌اند.

در نمایشگاه ششم تعدادی از کشورها حضور نداشتند. آلمان که سومین تهیه‌کننده کتاب برای ایران است برای دومین سال

نمایشگاه ایجاد شده بود. این بخش با اجرای مراسمی از جمله قصه‌گویی، کلاسهای نقاشی، نقاشی دیواری و... فضایی شاد را برای کودکان و همراهان آنها بوجود آورده بود.

ناشران خارجی

ایران واردکننده عمده کتاب است و در سال ۱۹۹۲ حدود ۵۰ میلیون دلار برای واردات کتاب صرف کرده که عمدتاً از کشورهای آمریکا و انگلیس بوده است. در این نمایشگاه ۳۲۰ ناشر خارجی شرکت داشتند که ۷۳ ناشر از انگلیس و ۵۳ ناشر از آمریکا بودند. تمامی

متوالی و به تلافی محروم شدن ایران از شرکت در نمایشگاه کتاب فرانکفورت، از شرکت در نمایشگاه تهران محروم شده بود. ناشران اتریش اعلام کرده بودند که به دلیل مسأله سلمان رشدی در نمایشگاه شرکت نکرده‌اند و فرانسه نیز به همین دلیل عملاً در نمایشگاه حضور نداشت، اما، با نگاهی به فهرست راهنمای ناشران به تعدادی از ناشران فرانسوی نیز برمی‌خوریم.

آنچه در این نمایشگاه نوعی نوآوری محسوب می‌گردید عرضه مستقیم کتاب به خریداران بود. البته از آنجایی که تعداد دقیق

چاپ بیش از ۷۰ درصد از کتابهای خارجی عرضه شده در این نمایشگاه مربوط به بعد از سال ۱۹۹۰ است و تنها تاریخ چاپ کتابهای مرجع و تاریخی مربوط به پیش از این تاریخ است.» انتشارات Silkroad از هلند با حدود ۶,۵۰۰ عنوان کتاب به عنوان بزرگترین ناشر شرکت کننده در این نمایشگاه حضور داشت.

این ناشر که حدود ۴۵۰ ناشر آمریکایی و اروپایی را پوشش می‌داد، آخرین کتب چاپی ناشران مختلف را گرد آورده بود و بیشترین عناوینش را نیز به صورت عرضه مستقیم در اختیار می‌گذاشت. این ناشر مجموعه بسیار غنی از کتابهای کودکان را نیز به نمایش گذاشته بود که استقبال بی نظیری از آن به عمل آمد.

صرف نظر از مسائلی که در رابطه با ناشران خارجی مطرح می‌گردد، مشکل اصلی بازدیدکنندگان قیمت بسیار بالای کتابهای مورد نیاز آنها بود. اگرچه سقف خرید تا ۲۰۰,۰۰۰ ریال برای عرضه مستقیم و حداقل ۱۰۰,۰۰۰ ریال برای پذیرش سفارش در نظر گرفته شده بود، اما، بازدیدکنندگان بیشتر به تماشای کتاب اکتفا می‌کردند و از خرید کتابها صرفنظر می‌کردند. به عبارت دیگر، قدرت خرید مردم نسبت به قیمت کتابها بسیار پایین بود.

آنچه بانک مرکزی به عنوان خرید مستقیم و سفارش در نظر گرفته بود ۵,۰۰۰,۰۰۰ دلار برای عرضه مستقیم و ۱۰,۰۰۰,۰۰۰ دلار برای پذیرش سفارش بود. اما، آنچه به صورت خرید مستقیم از ناشران خارجی صورت گرفت تنها ۳,۵۰۰,۰۰۰ دلار از مبلغ پیشنهاد شده بانک مرکزی را دربر می‌گرفت. با نگاهی به این آمار، آنچه در نظر اول به ذهن می‌رسد مسأله قیمت کتابها و عدم توانایی مردم جهت خرید کتاب بود. البته مسائل جانبی دیگری از جمله ترخیص دیرهنگام بعضی از ناشران از گمرک، میزان بسیار پایین علاقه مردم به مطالعه، عدم تسلط به زبانهای خارجی، و... را می‌توان نام برد.

را برای کتابهای عرضه مستقیم براساس هر دلار ۶۰۰ ریال و برای کتابهای سفارشی ۴۵۰ ریال در نظر گرفته بودند.

سالنهای ۶، ۷، ۸ و ۹ که در جنوب و جنوب غربی نمایشگاه واقع شده بود، اختصاص به ناشران خارجی شرکت کننده در این نمایشگاه داشت. بسیاری از ناشران از جدیدترین کتابها استفاده کرده بودند. آقای مسجدجامعی در این زمینه می‌گوید: «تاریخ

مقاضیان و تنوع کتابهای مورد تقاضا پیش بینی نشده بود و ناشر نیز نمی‌توانست همه عناوین را برای عرضه مستقیم در نظر بگیرد و هزینه‌های این کار را تحمل کند. لذا برگزارکنندگان بخاطر اینکه هم بتوانند از کثرت و تنوع عناوین سود بگیرند و هم امکان عرضه مستقیم کتب را فراهم سازند در این نمایشگاه از هردوشیوه عرضه مستقیم کتاب و پذیرش سفارش استفاده کردند. بدین منظور مبنای محاسبه قیمت کتب

